

Kulturminneløypa

■ Av Silja Selfors

Kulturminneårets nasjonale storsatsing er Kulturminneløypa. Over hele landet vil ulike aktører samarbeide om å lage et mangfold av kulturminneløyper som vil dokumentere, informere og spre engasjement om nye og gamle, materielle og immaterielle kulturminner.

Kulturminneåret 2009 inviterer frivillige, private og offentlige aktører over hele landet til å samarbeide om å utvikle et mangfold av kulturminneløyper, slik at publikum kan tilbys en rekke ulike turforslag fra kulturminne til kulturminne i hele Norge. Kulturminneløypene kan være lokale, regionale eller nasjonale og inkludere både materielle og immaterielle kulturminner fra både eldre og nyere historie. Kulturminneløypene skal knyttes opp mot temaet for året – *Dagliglivets kulturminner* – og kanskje kan de bidra til å synliggjøre en større bredde av kulturarven vår!

Oppdag et kulturminne!

På Kulturminneårets nettside vil man etter hvert finne turforslag, kart og informasjon om hvert kulturminne i de forskjellige kulturminneløypene. Praktisk informasjon om åpningstider, arrangementer og annet skal også finnes. Kanskje tar du i bruk nettstedet for å planlegge en ettermiddagstur, en helgetur eller kanskje hele sommerferien? Noen løyper vil fungere til fots eller med sykkel, mens andre kanskje vil kreve forflytning med bil, tog eller båt.

På nettsiden kan man søke etter kulturminneløyper ut fra geografi, lengde på løype eller etter tema. Er du spesielt interessert i industriminner, ja da kan du kanskje finne en løype som tar for seg akkurat det. Alle som følger en slik kulturminneløype vil få et klippekort og ett klipp for hvert sted som besøkes. Fullt klippekort gir premiering! Og kanskje vet du noe om akkurat dette kulturminnet som ingen andre vet? Da utfordres du til å dele kunnskapen din på www.kulturminneaaaret2009.no.

Nye samarbeidspartnere?

Det å lage en kulturminneløype kan gi muligheter til å vise fram organisasjonens arbeid på en ny måte, spre kunnskaper og knytte nye kontakter. Å skape nye samarbeidsallianser innen kultur-

Veien fra den nedlagte Gullstein ferjekai og opp mot Gullstein kirke på Tustna. Foto: Olve Utne. (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/>).

Hammer bru i Lørenskog. Foto: Kristian Hunskaar. (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/>).

Retterstedet på Kambo i Moss kommune. Foto: Chris Nyborg. (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/2.5/>).

Stien til gården Kjeåsen ved Simadalsfjorden i Eidfjord er bratt! Foto: Sondreke (<http://commons.wikimedia.org/wiki/User:Sondreke>). Bildet er offentlig eiendom, (http://no.wikipedia.org/wiki/Offentlig_eiendom).

minnevernet er en viktig målsetting for Kulturminneåret 2009. Derfor er ett av kriteriene for å ta del i prosjektet at minst tre aktører må gå sammen for å lage løypene. Ulike aktører har ulike kunnskaper og interesser som kan gi nye perspektiver. Ei kulturminneløype utviklet i samarbeid mellom for eksempel slektsforskere, lokalhistorikere, fartøyvernere og fyrhistorikere vil kunne gi ulike innfallsvinkler til samme miljø. Kanskje har Norsk Folkeminnelag fortellerstoff fra det samme området? Hva kan husflidslaget tilføre?

I løpet av høsten vil det finnes en veileder til hvordan slike Kulturminneløyper kan planlegges og registreres. Det er også mulig å ta kontakt med fylkes- eller kommunekontakten for å høre hvilke planer som finnes for Kulturminneåret i din region. Kanskje finnes det andre som også planlegger kulturminneløyper og er på jakt etter samarbeidspartnere!

Dokumentasjon

Løypene skal gi nye kunnskaper og bidra til dokumentasjon av kulturminnene. De tekniske løsningene for prosjektet utvikles i samarbeid med ABM-utvikling og

kulturnett.no. Prosjektets egen nettside skal være oppe i løpet av senhøsten, og fra da blir det mulig å registrere løyper.

Allt materiale som produseres vil være tilgjengelig for publikum også etter 2009 i ABM-utviklings *Digitalt fortalt – Kulturminner på nett* (se side 13). Dermed blir *Kulturminneløypa* et varig bidrag til utviklingen av en digital infrastruktur i kulturminnesektoren. Materialet skal kunne brukes i nye sammenhenger. Institusjoner, kommuner, fylker og andre som deltar vil kunne bruke artiklene på sine nettsider, og artikler blir tilgjengelige for media for å gi økt oppmerksomhet rundt kulturminner og Kulturminneåret 2009.

Nye muligheter?

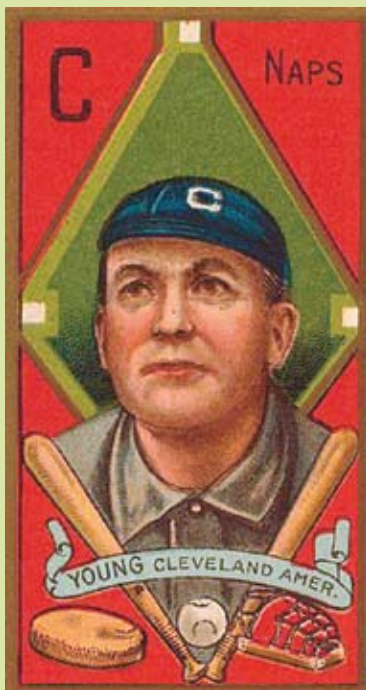
Kulturminneløypa skal gi organisasjoner som arbeider med kulturminnevern et nytt redskap til å skape engasjement og spre kunnskap om egen organisasjon og til å synliggjøre det viktige arbeidet som gjøres. Vi håper kulturminneløypene vil berøre og skape nysgjerrighet – og at flere får mulighet til å ta del i, og få kunnskap om mangfoldet av kulturminner som omgir oss!

Mer om *Kulturminneløypa* og andre prosjekter i Kulturminneåret 2009 finner du på www.kulturminneareet2009.no.

Silja Selfors er prosjektmedarbeider i Kulturminneåret 2009.

Vestfold: Gravstøtter på nett

Siden 2004 har DIS-Norge arbeidet med prosjektet Gravminner i Norge. I Vestfold er nå dette arbeidet i full gang. Alle kirkekontorene i fylket er kontaktet for å få mest mulig informasjon om de gravminnene som finnes. Anne Lise Skillingshaug og Liv Ofstad er nå i ferd med å registrere gravminner ved Holmestrand kirke. De tar bilder av gravsteinene, men det kan også være aktuelt å bruke den gamle metoden med å legge matpapir over steinene. Når de så tegner med fettstift over kommer teksten fram. Forsiktighet og respekt er ellers en ledetråd for de to damene som registrerer gravstøtter i Holmestrand. (<http://tb.no/article/200808/KULTUR>).

Opphavsretten til ein nasjonalsport

Hittil har ein rekna med at baseball oppstod rundt år 1800 i USA. Sporten var rett nok inspirert av gamle engelske ballspel som cricket og rounders, men elles «as American as Apple Pie». Iallfall har baseball vorte den amerikanske nasjonalsporten framfor alle. Stor oppstandelse vakte det derfor på båe sider av Atlanteren da det nyleg vart dokumentert at baseball vart spela i Surrey, England så tidleg som i 1755. Det var ein ung engelsk advokat som andre påskedag det året noterer i dagboka si at han hadde spela baseball saman med «the 3 Miss Whiteheads, Miss

Molly Flutter, Mr. Chandler...» og andre venner og venninner (!). Og etterpå: «Drank Tea and stayed till 8.» Dagboka er oppbevart ved Surrey History Centre.

Men framleis står det fast at den fyrste dokumenterte lagkampen i baseball fann stad i 1846 i Hoboken, New Jersey. Det fyrste profesjonelle laget kom i 1869, og to år etter vart sporten i USA organisert i ein liga. Men altså, som det blir ymta om i overskrifta til meldinga om dette frå Associated Press: «Baseball is as American as ... tea and crumpets?» (AP 11/9-2008).

Samlekort fra 1911 med den amerikanske baseballstjernen Cy Young.

«Kulturminner forteller»

■ Av Ove Magnus Bore

«Kulturminner forteller» er tittelen på Norges museumsforbunds hovedsatsing i kulturminneåret 2009.

Alle kulturminner har en historie å fortelle. Det er den kunnskapen som kulturminnet gir oss, som gir kulturminnet verdi. Historien er som regel av generell karakter hvor kulturminnet inngår som del av en større sammenheng. Men enkelte ganger forteller kulturminnet en historie som er så unik og så spennende at den engasjerer et bredt publikum.

Historien kan være dramatisk – handle om ugjerninger, ulykke og svik. Den kan være rørende – handle om kjærlighet, heltedåd og omsorg. Den kan være mystisk – handle om tro, overnaturlige evner og merkelige opplevelser. Den kan være hverdagslig – handle om arbeid, overlevelse og slit. Og den kan være oppsiktsvekkende – handle om ferdigheter, storverk og dristighet. Den kan i det hele tatt handle om hva som helst som vi mennesker er opptatt av.

I «Kulturminner forteller» vil en hente fram kulturminner som har en slik historie å fortelle. Kulturminnet skal være materielt – like gjerne en løs gjenstand som en bygning eller annet fast kulturminne.

Formålet med prosjektet er å vise noe av det potensiale og den verdi som ligger i våre kulturminner som historiefortellere. Ved å rette et hovedfokus på historien bak kulturminnet ønsker en å øke engasjementet og interessen for kulturminner som samfunnsressurs.

Det er et formål at prosjektet i seg selv skal skape engasjement. Potensialet for aktivitet i lokalsamfunnet bør være stort. Her vil fortellertradisjonen som sosial aktivitet stå sentralt. Prosessen har dermed en egenverdi på linje med de konkrete resultatene.

Det er også et mål å rette søkelys mot viktigheten av å se sammenhengen mellom det materielle og det immaterielle i vernet av kulturminner.

Prosjektet er planlagt organisert i alle landets fylker som en konkurranse der formålet er å kåre den beste historien i hver region, knyttet til et kulturminne.

I hvert fylke utpekes ett eller flere museer i det nasjonale museumsnettverket som ansvarlig for koordinering og gjennomføring i eget fylke. Muséene samarbeider med bibliotek, arkiv, historielag, skoleverk og lokalpresse som alle bidrar til å hente fram kulturminner og historier og skape aktivitet i egen regi. Lokalpressen står for publisering og gjennomføring av selve kåringen.

Alle historiene som har deltatt i kåringen, presenteres på ABM-utviklings «Digitalt fortalt».

Det er også aktuelt å søke samarbeid med NRK med sikte på en presentasjon av et utvalg kulturminner og historier i form av en programserie.

Prosjektidéen vil bli videreutviklet nå i løpet av høsten. Så snart finansieringen er klar, vil det gå ut invitasjon til museene om å delta i prosjektet. «Kulturminner forteller» vil være et

På bildet ser vi beiningskorga etter Ingeborg Rasmusdt. Sandnes frå Valsøyfjorden i Halså kommune på Nordmøre. Beiningskorgar ble brukt til å ha med «seinamat» (seggjarmat) på barselsbesøk. Typisk seinamat på Nordmøre inkluderte bl.a. «bakels» (vafler) og grøt. Disse korgene var gjerne, som denne, svært forseggjorte. Ingeborg selv var født i 1828 av foreldre fra Surnadalen. Navnet hennes, Ingeborg, ble nedarvet i annenhver generasjon siden 1600-tallet. Hun fikk datteren Ane med Johannes Larss. Botten frå Valsøyfjorden, og Ane fikk bl.a. datteren Ingeborg med Kristoffer K. Fugelsnes fra Stabblandet, nå i Aure kommune på Nordmøre. I Fuglsnesslekta er det blitt fortalt at Ingeborg på sine gamle dager bodde i langkammeret på Ytre Fuglsnes på Stabblandet. Hun var da blitt spedalsk. Ingeborg likte å leke med datterdatteren sin, og i alle fall én gang fant Ane datteren sin oppi senga med den spedalske bestemoren sin. Ane ble fryktelig sint, fordi hun ikke ville at datteren skulle bli smittet. Foto: Olve Utne.

viktig bidrag til å styrke folks interesse og forståelse for betydningen av å ta vare på våre kulturminner. Samtidig vil prosjektet styrke viktige samarbeidsrelasjoner mellom ulike aktører innenfor både offentlig og frivillig kulturminnevern.

Ove Magnus Bore er medlem av koordineringsgruppa for Kulturminneåret 2009.